

Az egyetemi modellváltásról – Az MTA Elnökségének állásfoglalása

2021. február 23-án ülésezett a Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége. A testület, amely két közgyűlés között az MTA legfőbb döntéshozó testülete, teljes részvétel mellett, egyhangúlag fogadta el az alábbi állásfoglalást.

A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége az egyetemi átalakításokkal kapcsolatosan az alábbi nyilatkozatot teszi:

1. A Magyar Tudományos Akadémia a teljes hazai kutatási és felsőoktatási szféra erőteljes és harmonikus fejlesztésére, kiválóságának, verseny- és vonzóképességének növelésére törekszik.
2. A tudományos szabadság és az egyetemi autonómia az európai kulturális örökség egyik sarokköve. A tudományművelés és tudásátadás egyetemi modelljének létjogosultságát és sikerességét a tudományos, technikai és társadalmi fejlődés egyértelműen igazolja.
3. Ma szinte kizárólag az egyetemek biztosítják a társadalom, a gazdaság és az állam számára a vezető szakembereket, és tudásuk szinten tartásában is meghatározó az egyetemek szerepe. A korszerű egyetem az emberiséget fenyegető veszélyek elhárítását, az emberiség jóllétét szolgáló tudományos és technológiai fejlődés meghatározó intézményei is. A magyar egyetemek fejlődése nemzeti érdek.
4. A felsőoktatás világszerte jellemző tömegesedése, gyors ütemű és nagyarányú expanziója nem járt együtt az egyetemi intézmények párhuzamos fejlesztésével, nem álltak rendelkezésre komplex fejlesztési programok és források sem. Az elmaradások pótlása mind sürgetőbb. Ahhoz, hogy a felsőoktatás és a kutatás továbbra is betöltsé feladatát és megőrizze központi szerepét a társadalomban, át kell tekinte-

niük jelenlegi működésük előnyeit és hátrányait, és ezek alapján kell kialakítaniuk jövőképeket.

5. Az „alapvető felsőoktatási értékek” magukban foglalják az oktatás és kutatás szabadságát, az intézményi autonómiát, az elszámoltathatóságot, az egyenlő hozzáférést és a társadalmi felelősséget. Ezeket együttesen érvényre juttató egyetemi szabályozásra és működési modellekre van szükség.
6. Az elmúlt évtizedekben számos kísérlet történt a hazai egyetemek helyzetének javítására, de áttörést eredményező megoldás nem született. A most napirendre került átalakítás – melynek modellje a Magyar Rektori Konferencián belül is már évek óta konzultáció tárgya – előnyei és hátrányai a különböző oktatási és kutatási profilú egyetemek, karok esetében még vizsgálatra szorulnak. Az új formák egyik pillére kell legyen, hogy az új fenntartóknak nem lehet több joguk, mint jelenleg az államnak. Továbbá az egyetemekre vonatkozó szabályozásnak az alábbiak érvényesülését kell törvényi szinten garantálniuk:
 - a. A fenntartó (állam vagy alapítványi kuratórium) hatásköre nem terjedhet ki oktatási és kutatási döntések befolyásolására, szakok, karok létesítésére, megszüntetésére, az egyetemi vezetők, professzorok kinevezésére, habilitációs eljárásokra.
 - b. A fenntartó (állam vagy alapítványi kuratórium) vagy az egyetem tulajdonában lévő vagy oda kerülő, az egyetemek használatában álló ingatlan és ingó vagyon, valamint a vagyongazdálkodásból származó jövedelem kizárólag az egyetem oktatási és kutatási feladatainak ellátását szolgálhatja, amihez meg kell teremteni a hatékonyság és a külső ellenőrzés garanciáit. Az egyetemi vagyon harmadik fél számára el nem idegeníthető, végső soron a tulajdonjog kerüljön vissza az államhoz.

- c. Az alapítványi kuratóriumok esetén biztosítani kell a szakpolitika, a gazdaság, az oktatás és a kutatás arányos képviselését és a tagok rotációjának a lehetőségét.
7. Az egyetemek működési formájának megváltoztatása nagy horderejű döntés, ami évtizedekre meghatározza Magyarország jövőjét, ezért kellő időt kell szánni a kidolgozására. A döntéseket előkészítő vitákba be kell vonni az érintetteket, a döntések során és azokat követően is tiszteltben kell tartani az egyetemi autonómiát. Tájékoztatni kell a nyilvánosságot és biztosítani a társadalmi kontrollt. Nem érheti hátrány azokat a magas színvonalon működő egyetemeket, amelyek tartózkodnak az átalakulástól.
8. Az Akadémia nyilvános párbeszéd kezdeményezésével kívánja elősegíteni az oktatói-kutatói közösség és a társadalom megfelelő tájékozódását a változásokról és a várható következményekről. A párbeszéd során arra kell törekedni, hogy a tudományos közösség kiérlelt javaslatokkal segítse az egyetemi oktatás és kutatás színvonalának és feltételeinek javítását célzó erőfeszítéseket.
9. Az átalakítás eredményét három év elteltével értékelni kell a hatóságok, az érintett egyetemek, az Akadémia és független külföldi szakértelműek bevonásával. Ennek eredményét nyilvánosságra kell hozni.

Forrás: https://mta.hu/mta_hirei/az-egyetemi-mo-dellvaltasrol-az-mta-elnoksegenek-allasfoglalasa-111243

Válogatta: Fonyó Istvánné